

Paul Léautauds geheime leven

De maandelijkse keuze uit de oogst aan biografieën en (auto)biografieën. Deze keer: de definitieve biografie die maar niet komt. Door Hans Renders

PAUL LÉAUTAUD IN PARIJS
DOOR MELS DE JONG
ASPEKT, 196 P., € 16,95

Toen Martin Ros in de jaren vijftig naar een historische roman van Simon Vestdijk vroeg, antwoordde de bibliothecarisse van de Openbare Lees Bibliotheek in Hilversum: 'Hoe durf je hier naar zo'n smeerlap te vragen?' Korte tijd later leerde hij het werk kennen van Paul Léautaud, dat was zo'n vuilschrijver die zelfs in Frankrijk gemeden werd. Dus toen Ros aan het begin van de jaren zestig 'uitgeversknecht' bij De Arbeiderspers werd, stelde hij zich ten doel om het *Journal particulier* in vertaling te brengen. Dat manuscript van de cultschrijver Léautaud was toen nog niet eerder in een officiële editie uitgegeven, ook niet in Frankrijk. Hij zou ze in Hilversum weleens laten zien wat smeerlapperij was! 'Ik zat urenlang in de hei bij het ziekenhuis Zonnestraal om een verpleegster te verschalken die mij vrijwel elke dag een stuk worst reikte uit een vrolijk zwierende boodschappentas, maar nimmer haar bekoorlijkheden.' Met de verpleegster werd het niets maar hij wist wel een 'ouder meisje' mee naar de kantoren van De Arbeiderspers te lokken: 'O, wat stoven al die papieren geleerdheden om ons heen bij het hele erge, waardoor ik de verpleegster op de hei toch wel even vergat.'

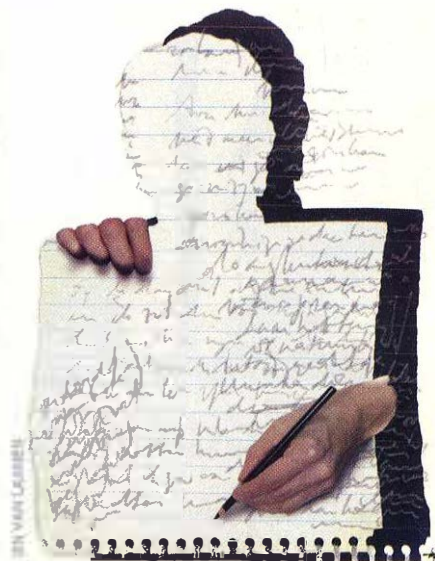
Al bijna veertig jaar is Ros pleitbezorger van Paul Léautaud. Altijd enthousiast en met kennis van zaken, ook al was in 1966 op de eerste vertaling die in de serie PrivéDomein verscheen het accent grave op Léautaud op omslag en rug vergeten. Net als Ros was Léautaud redacteur bij een literaire uitgeverij, Mercure de France, rue Condé 26 in Parijs en kon hij geen boek schrijven of een verhaal vertellen zonder onmiddellijk over zaken te beginnen die doorzichtig als strikt particulier worden beschouwd. Léautaud is voor Ros de verpersoonlijking van oude uitge-

versromantiek. Mercure de France hield er geen telefoon of schrijfmachine op na en toen de uitgeverij elektrisch licht liet aanleggen, bleef Léautaud hardnekkig zijn verholten redactiewerk in het schijnsel van een paar brandende kaarsen doen. Misschien is dat de reden dat nooit precies duidelijk is geworden wat hij nu precies bij Mercure deed, ook al publiceerde Edith Silve in 1985 een boek over Léautaud en Mercure de France, met als ondertitel *Chronique publique et privée 1914-1941*. Dat deze uitgave toch volumineus kon zijn, is omdat vooral het 'intieme leven' van Léautaud, met als onthulling zijn 'liaisons dangereuses' met Marie Dormoy ter uitgeverij uit de schemer werd gehaald.

Ros heeft voor zijn Léautaud-boeken diverse vertalers versleten, maar het was Mels de Jong in wie hij de biograaf zag. En die belofte hangt al tientallen jaren boven de markt, ook nu Ros weg is bij De Arbeiderspers en zijn onverdroten liefde voor Léautaud uitleeft bij uitgeverij Aspekt. De Jong schreef een paar jaar geleden de (niet zo overtuigende) biografie van zijn oom A.M. de Jong en onder zijn pseudoniem Ed Jongma heeft hij ooit Franse literatuur gerecenseerd voor *Vrij Nederland*. Zijn eerste stuk over Léautaud dateert al van 1967! Maar de biografie is er nog niet. Ook niet door een ander – als we het magere werkstuk *Lost Illusions* van de Engelse biograaf James Harding even buiten beschouwing laten.

Wel verscheen onlangs een hybridisch boek van hem over Léautaud in Parijs en hoewel op het omslag alleen de naam Mels de Jong als auteur wordt vermeld, opent deze uitgave met een prachtig overzicht van de 'Léautaud-kunde' in Nederland van Martin Ros. Geheel in de geest van Léautaud is in dit voorwoord (van ruim veertig pagina's!) de liefde voor een bejubeld auteur vermengd met het 'journal intime' van Ros zelf. Daar hoeven we nu niet

te veel op in te gaan, want hoe prachtig ook, Ros drukte in 1989 dit voorwoord al eens eerder af: in een boek dat in alle opzichten het uiterlijk van de reeks PrivéDomein had maar in werkelijkheid een aanstekelijke uitgave (hors série) bleek van De Jong en Ros over Léautaud. De enige wijziging in het voorwoord van Ros betreft het proefschrift van De Jong. In 1989 heette hij nog gepromoveerd te zijn op een studie naar dromen, nu blijkt hij zijn doctorstitel echter behaald te hebben met een dissertatie 'over emoties en fysiologie'. De Jong werkte in 1989 al aan de grote Léautaudbiografie en nog steeds wordt hij voorgesteld als de biograaf. En we hopen inderdaad dat hij die verwachting inlost. *Paul Léautaud in Parijs* is een biografisch boek maar het is zeker geen biografie. Teksten en foto's van De Jong worden afgewisseld met brieven en andere tekstfragmenten van Léautaud en zo meer. De Jong toont in Juttele bladzijden aan dat Léautaud een extreem voorbeeld is van het ty-

affaires die hij onderhield met redactrices, buurvrouwen, verpleegsters en 'oudere meisjes', die overigens lang niet allemaal in zijn negentiendelige *Journal littéraire* vermeld worden. Kortom, Léautaud heeft het leven geleid zoals Martin Ros ons het zijne vertelt, maar niet noodzakelijkerwijs leeft.

Léautaud is de verpersoonlijking van oude uitgeversromantiek

pe schrijver dat zijn eigen leven inzet ten behoeve van zijn literaire werk. Zelfs in Léautauds jarenlang volgehouden tijdschriftkroniek van het Parijse theater, ging het bijna nooit over het theater maar altijd over hemzelf. 'Het is niet altijd een lolletje om naar het theater te gaan,' zo begon hij ooit zo'n kroniek en hij vervolgde met een uitvoerige beschrijving van de geneugten die zijn eigen woning te bieden had. Maar wat is autobiografisch in dit geval als je weet dat Léautaud lange tijd helemaal geen eigen woning had. In zijn jonge jaren verhuisde hij tientallen keren, maar niemand weet precies waarom. Zijn jeugd en de merkwaardige familieverhoudingen in zijn ouderlijk huis staan minutieus en hilarisch beschreven in *Le petit ami* en *In memoriam*, maar dat verhuizen kan alleen uitgelegd worden aan de hand van de talloze

Léautaud werkte van 1908 tot 1941 bij Mercure, daarna werd hij om onverklaarbare redenen ontslagen. De Jong drukt nu in dit voorproefje op zijn biografie de foto's af van de huizen waar de Parijse uitgeversknecht woonde. Het langst was dat in een huis in het landelijk gelegen Fontenay-aux-Roses, een beetje buiten Parijs. Daar had hij de ruimte om aan een andere aberratie toe te geven: het onderbrengen van talloze huisdieren. Léautauds vader hield veertien honden maar Paul had een dierenpark van zelfs meer dan vijftig monden te voeden: veel katten, maar ook honden, een geit en zelfs een apin. Gelukkig had hij jarenlang een geheime relatie met een gehuwde vrouw die net zo begaan was met het lot van dieren als hij. Léautaud noemt haar 'panter', een bijnaam die overigens betrekking had op haar kwaliteiten als minnares. Op een gedenkplaat bij het huis in Fontenay-aux-Roses staat: 'Ami et protecteur des chats et des animaux.' Het onderscheid tussen katten en dieren dat hier gemaakt wordt, zal eens in de biografie nader toegelicht worden.